

bilder till senare tiders bomärken. Han driver i stället tesen om att ursprunget finns i den fornkyrkliga doplurgin. I det avseendet kan han ha gått alltför långt. I många sammanhang anpassade sig den medeltida kyrkan efter förkristna bruk och traditioner och kristnade dem. Det är inte omöjligt att ett sådant element gjort sig gällande även i detta sammanhang. Det behöver i så fall inte strida mot den katolska kyrkans bruk. Det kan i stället stämma med en strategi att ta över bruk och symboler från förkristna kulturer och använda dem för egna och nya syften.

En annan fråga gäller hur länge medvetenheten om bomärkenas symboliska betydelse har levt kvar bland brukarna. Författarens tes är att reformationen på ett ideologiskt plan satte stopp för den religiösa innebörden hos bomärkena. Det har knappast förekommit några nya bomärkeskonstruktioner efter reformationen. Det är denna syn hos författaren som utgör grunden till bokens titel *Glömda gudstecken*. Som belägg för sin uppfattning hänvisar han bl.a. till att den danske läkaren och fornforskaren Ole Worms (1588–1654) var okunnig om bomärkenas tidigare kristna symbolik. Denne betraktade dem i stället som runor och med Oden och Tor som förebilder. Även i flera skriftliga källor efter Worms skall kunskapen om den kristna symboliken ha varit okänd. Bruket att använda bomärken fortsatte dock hos allmogen under en längre tid. Detta förhållande överensstämmer med vad jag funnit i andra sammanhang, nämligen att folkliga bruk från katolsk tid som reformationen tog avstånd från, under lång tid fortsatte att leva kvar bland allmogen. De utfördes mer eller mindre i hemlighet i förhållande till prästerna. Detta gäller t.ex. bruket att kyrktaga barnaföderskor som avlidit i barnsäng eller som fått missfall (Anders Gustavsson, *Kyrktagningsleden i Sverige*, Lund 1972, s. 205ff). Det är alltså viktigt att skilja på ett officiellt kyrkligt plan och ett folkligt. De folkliga bruken kan leva sitt eget liv under en längre tid trots restriktioner och förbud uppifrån.

Boken avslutas med ett värdefullt register över i avhandlingen förekommande bomärkessymboler ordnade efter frekvens. Här får läsaren dessutom upplysningar om de olika symbolernas förebilder och ålder. Överhuvudtaget kan avhandlingen i framtiden med fördel tjäna som ett viktigt uppslagsverk. Det gäller bl.a. för museipersonal som skall tolka och förmedla

budskap från en gången tid till en bred allmänhet i sin egen tid. Registret är faktiskt en viktig ingång för att möjliggöra detta. Författaren har lagt ned ett idogt arbete både i sin omfattande dokumentation och i sina tolkningsambitioner.

Anders Gustavsson, Oslo

Sten Barnekow: *Erfarenheter av zen*. Nya Doxa, Nora 2003. 1 237 s., ill. English summary. ISBN 91-578-0443-5.

Fler och fler börjar intressera sig för främmande religioner, bl.a. har islamologi blivit ett populärt universitetsämne. En som har ägnat många år åt att utforska en främmande religion, zenbuddismen, är Sten Barnekow, religionsantropolog. Många är de som har föreslagit att han skulle dela upp sitt material för att bli färdig med sin avhandling, men författaren har velat ge hela bilden, av sitt fältarbete, sina upplevelser och möten med människor i en medeltida klosterdisciplin, av människan och prästen Shohaku. Det är en mycket personligt skriven avhandling och Barnekow räds inte för att lämna ut sig själv.

Författaren åkte till klostret Antaiji i Japan, och deltog där fullt ut i den genomreglerade praktiken, det hårda fysiska arbetet och den krävande meditationspraktiken, trots att kroppen ibland protesterade.

Redan tidigare, 1989–90, hade han varit i Shorinji, ett litet bytempel utanför Kyoto. Där lärde han bl.a. känna zenprästen Shohaku och hans familj. Det var där han bestämde sig för att studera en zenpräst i hans vardag. När Shohaku sedan blev skickad till Minnesota Zen Meditation Center i mitten av 90-talet, for Barnekow dit för fortsatta studier. Han redogör utförligt för sina relationer till och samtal med zenmunkar i de båda klostren och medlemmar i Minnesotacentret.

Barnekow har arbetat erfarenhetsantropologiskt och skrivit ett mycket utförligt kapitel om sin existentiellistiska och fenomenologiska metod, så utförligt och välskrivet att opponenter tyckte att det borde kunna ges ut separat.

Erfarenheter av zen är en mycket läsvärd bok för den uthållige!

Margareta Tellenbach, Bjärred